

БАНКІВСЬКІ РИЗИКИ У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова, Україна

***Анотація.** Стаття присвячена дослідженню сучасного стану банківського сектора України та визначено основні чинники його впливу на фінансову стабільність в державі. банківського ризику як індикатора змін ліквідності банків. За результатами дослідження визначено та сформовано підходи щодо управління банківськими ризиками.*

***Ключові слова:** банк, банківський ризик, ліквідність, управління ризиками.*

BANKING RISKS IN THE SYSTEM OF ENSURING FINANCIAL STABILITY OF THE STATE

***Annotation.** The article is devoted to the study of the current state of the banking sector in Ukraine and identifies the main factors of its influence on financial stability in the state. banking risk as an indicator of changes in banks' liquidity. Based on the results of the study, approaches to banking risk management have been identified and formed.*

***Key words:** bank, banking risk, liquidity, risk management.*

Наслідки економічної кризи, що охопили всю світову економіку, в умовах пандемії, не минули й банківський сектор України. Ліквідність банків, в умовах сьогодення, має тенденцію до скорочення та зростання частки непрофільних активів. Банківський сектор України виявився неспроможним швидко адаптуватись до структурних змін в економіці, що проявилось у відсутності ефективної системи управління банківськими ризиками. Наразі існує нагальна потреба розробки низки превентивних заходів щодо управління ризиками, запобігання їхнього виникнення та мінімізації, що сприятиме безпечному становищу банків та фінансовій стабільності в державі.

Банківська діяльність, за своєю природою, є ризиковою діяльністю, яка формується під впливом значної кількості факторів. Причини виникнення банківського ризику різноманітні. Основними, серед них, є – економічні кризи, зростання заборгованості, фінансові інновації, інфляційні процеси, зростання витрат банку, конкуренція, глобальні виклики тощо.

У вітчизняній та світовій практиці існують різні підходи до класифікації ризиків. Так, Б. Мільнер і Ф. Лііс розподіляють ризики на дві основні групи: зовнішні (політичні, законодавчі, природні, регіональні, галузеві й макроекономічні ризики) та внутрішні (виробничі, інвестиційні та комерційні) [3]. С. Козьменко, Ф. Шпиг, І. Волошко виокремлюють ризики, пов'язані з особливостями клієнтів; ризики банківських операцій: ризики активних операцій (кредитний, портфельний, ризик ліквідності) та ризики пасивних операцій (емісійні, депозитний, ризики, зумовлені видом банку) [2].

Національний банк України виокремлює дев'ять категорій ризику, а саме: кредитний ризик, ризик ліквідності, ризик зміни процентної ставки, ринковий ризик, валютний ризик, операційно-технологічний ризик, ризик репутації, юридичний ризик та стратегічний ризик [4]. У свою чергу, основними принципами ефективного банківського нагляду Базельського комітету з питань банківського нагляду виокремлюються такі банківські ризики: кредитний, країни, трансфертний, ринковий, втрати ліквідності, операційний, відсоткової ставки в банківському портфелі, концентрації [5]. Відповідно до пп. 11. п. 2 Розділу 1 Постанова правління Національного банку України від 11.06.2018 р. № 64 «Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах» – «банк здійснює комплексну оцінку щонайменше таких суттєвих видів ризиків: кредитного ризику; ризику ліквідності; процентного ризику банківської книги; ринкового ризику; операційного ризику; комплаєнс-ризиків; інших суттєвих видів ризиків, на які банк наражається під час своєї діяльності» [6].

Серед виділених видів ризику, наразі, найбільш суттєвим є кредитний ризик. Адже, кредитні операції банків є одним із найважливіших видів банківської діяльності, що є основним дохідним інструментом банку. Попри те що кредитування зберігає позицію найбільш дохідної статті активів, одночасно, є досить ризиковим.

Сучасна практика показує, що будь-який кредитний продукт банку призводить до формування певного кредитного ризику, а доки клієнт не поверне отримані ресурси, банк змушений формувати резерви можливих втрат від неповернення коштів.

Так, за даними 2019 р. банківський сектор України мав доволі позитивну динаміку. З 75 банків не було неплатоспроможних фінустанов. Станом на 01.12.2019 р. частка подушки безпеки у формі загального регулятивного капіталу зросла на 17,2% та становила 147 млрд грн. У свою чергу, норматив адекватності капіталу підвищився з 15,5% до 18,7%, а рентабельність активів банків з 1,7% до 4,7%. Також, за даними НБУ, відбулось й поліпшення якості кредитних портфелів. Так, було знижено норматив максимального розміру кредитного ризику на один контрагента з 20,4% до 17,3%; зменшено норматив великих кредитних ризиків з 173,8% до 120% [1]. Сукупна частка старих кредитів у загальному портфелі зменшилася з 52,85% до 48,69%. Проте, не зважаючи на позитивні тенденції, наразі, в умовах пандемії та нової хвилі фінансової кризи, існує ризик появи нових проблемних кредитів через неконсервативну політику банків у зростаючому сегменті споживчого кредитування (табл. 1).

Таблиця 1 Динаміка активів банків України за 2017-2020 рр., млн дол

	Активи (усього)	Активи в іноземній валюті	Надані кредити	Кредити суб'єктам господарювання	Кредити фізичним особам	Резерви за активними операціями банків
на 1.08.2017	1263470	482768	971767	816372	154093	481111
на 1.08.2018	314586	476194	1077904	892722	183341	566243
на 1.08.2019	1371602	491708	1072339	865420	204161	527182
на 1.08.2020	1644577	592959	1061131	840496	215293	511304

Джерело: побудовано автором за даними: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat>

Так, за 7 місяців 2020 р. кількість кредитів, що було надано фізичним особам, зросла проти аналогічного періоду 2019 р. на 5,45 %, у той час, як кредити для бізнесу скоротились на 2,88%.

Збільшення кредитування фізичних осіб є більш ризиковим, адже такі клієнти, як правило, мають доволі низький рівень забезпечення, значно залежать від ситуації на ринку праці та темпів інфляції в країні. На думку Харченко А., кредитний ризик слід розглядати як комплексне поняття, що містить: 1) невиконання, неповне або несвоєчасне виконання позичальником умов кредитної угоди через фінансові труднощі, свідому відмову, недоліки кредитного договору; 2) неспроможність виконання позичальником своїх зобов'язань перед банком через втрату працездатності, роботи як джерела заробітку, обмеження або позбавлення волі; 3) неможливість забезпечити повернення кредиту через порушення зобов'язань страховиком, гарантом або поручителем, знецінення або втрати застави; 4) отримання фінансових втрат банку-кредитора через розбалансування грошових потоків, недоотримання доходів по кредитних операціях, списання безнадійної заборгованості по кредитах тощо [7].

Відтак, створення системи управління кредитним ризиком, що ґрунтується на стратегічних засадах, є нагальною потребою для банку. При цьому вона повинна бути вбудована в систему управління активами й пасивами банку в межах розробленої стратегії. Зазвичай, виокремлюють два основні методи управління кредитними ризиками: передача ризику третій особі (страхування, хеджування, забезпечення) та власне утримання ризику (резервування, лімітування, диверсифікація тощо).

Механізм управління кредитним ризиком, зазвичай має три основні складові: управління кредитним портфелем (управління активами й пасивами банку), клієнтські відносини («банк-клієнт») та управлінський контроль. Виходячи з окреслених складових, управління кредитним ризиком передбачає: ідентифікацію ризику; обрання методів кількісної та якісної оцінки ризику; визначення лімітів ліквідності та контроль за їхнім дотриманням; моніторинг ризику тощо.

Найбільш складним етапом є саме ідентифікація ризику. Адже, під впливом структурних змін в економіці та зростанні конкуренції, ризики видозмінюються та модифікуються. Відповідно й набір

інструментів щодо їхньої оцінки змінюється. Відтак, виникає питання щодо встановлення лімітів ліквідності та формування стратегії управління.

Наразі, основним завданням банківської системи, є підтримка платіжного балансу, забезпечення економічного зростання та контролю за рівнем інфляції. Підтримка стабільності економічного розвитку країни можлива завдяки реалізації продуманої кредитної політики, що сприятиме накопиченню ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Дані наглядової статистики [Електронний ресурс]. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision>. Дата звернення 10.08.2020.
2. Козьменко С. М., Шпиг Ф. І., Волошко І. В. Стратегічний менеджмент банку : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2003. 734 с.
3. Мильнер Б., Лиис Ф. Управление современной компанией : учеб. М. : ИНФА, 2001. 349 с.
4. Ризики банківської діяльності [Електронний ресурс]. URL: <https://bank.gov.ua/ua/glossary/show/219>. Дата звернення 20.07.2020.
5. Основні принципи ефективного банківського нагляду: Документ Базельського комітету з питань банківського нагляду (матеріали БКБН, вересень 1997 року): [Електронний ресурс]. URL: http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/index. Дата звернення 20.07.2020.
6. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських група : Постанова правління Національного банку України від 11.06.2018 № 64 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text> Дата звернення 04.08.2020.
7. Харченко А. М. Економічна природа кредитного ризику як ключового ризику банківського кредитування. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : збірник наукових праць*. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія». 2014. Випуск 26. С. 89–97.

Сукач Олена Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент, декан факультету економіки і менеджменту Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова, м. Черкаси, Україна

Olena Sukach, PhD in Economics, Dean of the Faculty of Economics and Management Rauf Ablyazov University East European, Ukraine